

Tarnybos darnųjų pirkimų skyrius 2022 m. balandžio mėn. organizavo susitikimą-diskusiją su VšĮ CPO LT (toliau – CPO LT) atstovais, kurios metu CPO LT darbuotojai dalinasi savo įgyta patirtimi žalinant CPO LT elektroninio katalogo modulius. CPO LT savo patirtimi bei kompetencija nori padėti pirkimo vykdytojams ne tik įsigyti reikiamų produktų, bet tuo pačiu prisidėti mažinant daromą įtaką klimato kaitai, aplinkos taršai, atliekų susidarymui, gamtos išteklių naudojimui, ekosistemų ir jų paslaugų būklei ir kitam neigiamam poveikiui aplinkai.

VšĮ CPO LT

Žalieji centralizuoti pirkimai? Misija įmanoma

Apie esamus ir būsimus žalumo pokyčius kalbamės su CPO LT vadove Neringa Andrijauskiene.

Neringa, papasakokite, kaip galima rasti ir susipažinti su CPO LT kataloge siūlomais produktais ir naujai kuriamais moduliais?

Visą informaciją patogiai ir greitai galima rasti www.cpo.lt interneto svetainėje. Į elektroninį pirkimų katalogą patenkama vieno mygtuko paspaudimu, naudojantis interaktyvia reklamjuoste arba viršutine meniu juosta. Svarbu paminėti, jog kataloge galime matyti specialų žaliųjų pirkimų žymėjimą, nurodantį, kad modulyje esantys produktai (arba dalis jų) atitinka aplinkosauginius reikalavimus. CPO LT nuolat atnaukina (papildo aplinkos apsaugos kriterijais) kataloge esančius pirkimų modulius. Šiais metais elektroninis katalogas pasipildys 10-ia naujų modulių: „Autobusai“, „Gydymo įstaigų maitinimo paslaugos“, „Elektromobilių įkrovimo stotelių montavimo darbai“, „Kraujo paėmimo sistemos“ ir kt. Informacija apie naujus, atnaujinamus, taip pat visus administruojamos pirkimų modulius skelbiama viešai CPO LT interneto svetainėje, metiniame veiklos plane.

Kokiais kanalais informuojate (viešinate) apie esamus ir būsimus „žaliuosius“ katalogo modulius?

Pirmiausia informacija pateikiama CPO LT tinklalapyje, FB ir LinkedIn, naujienlaiškiuose, katalogo naudotojai informuojami elektroniniu paštu. Elektroniniame kataloge toks modulis pažymimas ženklais „Žalias pirkimas“ arba „Yra

žalių prekių“. Jei tuo metu vyksta renginiai – papildomai informuojame jų dalyvius. Kai siekiant patikrinti modulių užsakymų teikimo sąlygas kuriami reklaminiai filmai, juose visada pateikiama informacija apie modulio žalumą.

Kaip skatinate pirkimo vykdytojus ir tiekėjus tapti CPO LT žaliųjų pirkimų dalimi? Ar viešųjų pirkimų dalyviai aktyviai dalyvauja žaliuosiuose pirkimuose?

CPO LT, siekdama paskatinti pirkimo vykdytojus ir tiekėjus tapti CPO LT žaliųjų pirkimų dalimi, 2022 m. parengė ir savo interneto svetainėje paskelbė [Žalinimo planą](#).

Žalinimo plane rinkos dalyviai supažindinami su planuojamais žalinti elektroninio katalogo moduliais, nurodomi kriterijai, kuriais ketinama papildyti technines specifikacijas, reikalavimai tiekėjų kvalifikacijai arba ir pirkimo sutarties sąlygos. Žalinimo plane taip pat nurodomas terminas, iki kurio planuojama atlikti konkretaus modulio žalinimą. Iš anksto skelbdami apie ketinamus vykdyti pokyčius siekiame, kad rinka turėtų laiko ir galimybių prisitaikyti prie jų, tiekėjai – turėtų laiko kreiptis į gamintojus ir pasirengti reikiamus dokumentus, o perkančiosios organizacijos – tinkamai planuoti vykdomų žaliųjų pirkimų apimtį.

Žalinimo plano įgyvendinimo pradžioje tiekėjai turėjo nuogaštavimų, kad jų siūlomos prekės ar paslaugos po žaliųjų reikalavimų taikymo gali

neatitikti nustatytų reikalavimų. CPO LT, iš anksto numatydamas šias rizikas, tiekėjus apie planuojamus pokyčius informavo [Žalinimo plano](#) pristatymo renginyje. Jo metu išsamiai išanalizuotos rinkos galimybės ir pasiūla ir tuo remiantis priimti galutiniai sprendimai dėl konkretaus reikalavimo taikymo. Žaliųjų pirkimų reikalavimai negali tapti veiksniumi, ribojančiu tiekėjų konkurenciją, tad pagrindiniu iššūkiu tampa pusiausvyros išlaikymas tarp tvarumo ir konkurencijos užtikrinimo. Nors CPO LT ambicijos taikyti kuo daugiau žaliųjų reikalavimų ar tam tikrus žaliuosius kriterijus atrodė realios, tačiau konsultacijos su rinka parodė, kad kai kuriuose moduluose pritaikius šiuos kriterijus konkurencija labai sumažėtų, ar net visai jos neliktų. CPO LT surinko daug informacijos, idėjų, tačiau kol kas ne visas jas gali realizuoti dėl rinkos baimių, ribotumo ar negebėjimo prisitaikyti prie naujų iššūkių. Vis dėlto, tikimasi, kad palaipsniui tiekėjai atsižvelgs į pirkimo vykdytojų kintančius poreikius ir siūlys vis daugiau žalių produktų.

Kaip manote, ar stipriai pasikeis šiuo metu CPO LT viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių dalyvių sąrašas nuo 2023 m., kai visi pirkimai be išimties turės būti žalieji? Ar visi rinkos dalyviai gebės įgyvendinti numatytus žaliųjų pirkimų kriterijus?

Svarbiausia, jog rinkos dalyviai suprastų aplinkos apsaugos kriterijų reikalingumą. Kaip žinia, esama

tokių pirkimo objektų, kurie neturi tiesioginės sąsajos su aplinkosauga (pavyzdžiui, draudimo paslaugos), todėl perėjimas prie 100 % žalių pirkimų jau vyksta kurį laiką, bendradarbiaujant su rinka, ieškant priimtinių ir logiškų neformalių sprendinių. Bendrąja prasme, rinka šiuo metu susiduria su nemenkais iššūkiais tiek dėl išaugusių kainų, tiek dėl apskritai stringančių tiekimo grandinių (reikiamų prekių gali tiesiog nebūti). Iš kitos pusės, valstybės iškeltas tikslas verčia pasitempti ir sparčiau judėti žalumo link. Tad baimės dėl tiekėjų skaičiaus sumažėjimo neturime, mes stengiamės balansuoti tarp rinkos dalyvių poreikių ir galimybių bei valstybės mastu siekiamų žalinimo tikslų. Tiesa, kad ne visiems pavyks taip greitai prisitaikyti ir įgyvendinti reikalavimus, tačiau, bendraudami su savivaldybėmis, perkančiosiomis organizacijomis, pamažu skleidžiame žinių apie CPO LT katalogo privalumus – dabar jis yra ne vien priemonė efektyviai ir greitai atlikti pirkimą, bet ir padeda pasiekti individualius žaliuosius rodiklius. Tereikia nepamiršti planuojant pirkimą kaskart pasinaudoti CPO LT elektroniniu katalogu ir pasitikrinti jame esančius pasirinkimo variantus: – galbūt bus rastas pirkimo vykdytojo lūkestį atitinkantis sprendimas, kuris kartu jau bus ir žalioasis.

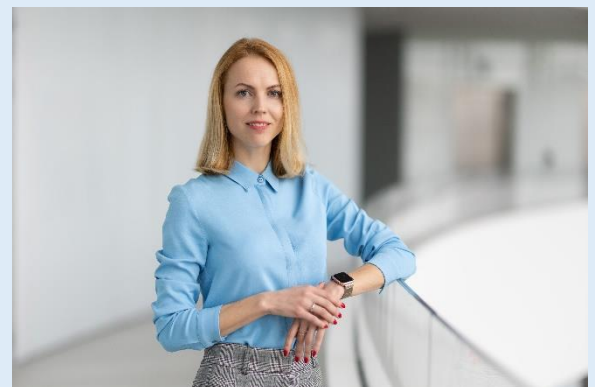
Iššūkiai vykstant sveikatos srities pirkimus

CPO LT Sveikatos srities pirkimų skyrius

„Kataloge net 12 sveikatos srities pirkimų modulių jau yra žali“ – CPO LT Sveikatos srities pirkimų skyriaus vadovė Dovilė Aleksandravičienė.

Pasak Dovelės Aleksandravičienės, CPO LT, kaip ir visoms perkančiosioms organizacijoms, žaliųjų viešųjų pirkimų vykdymas yra iššūkis. Kyla daugybė klausimų, į kuriuos reikia atsakyti patiems ar sulaukti atsakymų iš kitų institucijų. Klausimai susiję su praktiniu kriterijų taikymu, rengimu bei pačios rinkos pasirengimu žaliesiems pirkimams. CPO LT pastebi, kad praėjus beveik metams nuo [Vyriausybės nutarimo](#) įsigaliojimo, rinka vis dar nėra pasirengusi 2023 metų iššūkiams. Nepaisant paminėto fakto dėl rinkos apsnūdimo, norisi pasidžiaugti tuo, kad iš 15 sveikatos srities pirkimų

modulių kataloge net 12 jau yra „žali“. Likę 3 moduliai bus atnaujinami, pirkimo dokumentus papildžius aplinkosauginiais kriterijais iki šių metų pabaigos, tad 2023-ųjų metų pradžioje visi 15 sveikatos srities pirkimų modulių bus tapę žaliaisiais.

Gal galite paminėti, kokius aplinkosauginius reikalavimus norėjote iškelti, tačiau pasirodė, kad rinka šiandien dar nėra pasirengusi tokiems reikalavimams?

2021 m., kuriant medicininės įrangos modulį, susidūrėme su minima problema. Pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM) patvirtintas standartizuotas specifikacijas buvo kuriama dinaminė pirkimo sistema (toliau – DPS), kuria naudojantis pirkimo vykdytojai galėtų įsigyti elektrines funkcines lovas, pusiau automatinius defibriliatorius ir mechanines lovas. Pirkimas buvo vykdomas naudojantis SAM patvirtintomis standartizuotomis specifikacijomis, tačiau nagrinėjant Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. D1-508 „[Dėl Produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašų, Aplinkos apsaugos kriterijų ir Aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos ir perkantieji subjektai turi taikyti pirkdami prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo](#)“ (toliau – AM įsakymas) patvirtintus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus bei jų taikymą, šio konkretaus pirkimo atveju, išaiškėjo, kad neaišku, kokia įranga gali būti klasifikuojama kaip medicininė elektros ir elektroninė įranga. Paskelbus rinkos konsultaciją, gauta daug pastabų ne tik dėl žaliųjų reikalavimų, bet ir dėl įrangos klasifikacijos ir priskyrimo medicininei elektrinei ir elektroninei įrangai, kuriai AM įsakymu patvirtinti aplinkos apsaugos kriterijai. Konsultuojantis su Tarnyba bei Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, CPO LT priėmė sprendimą, kad minėta įranga nėra priskiriama medicininei elektros ir elektrinei įrangai, kuriai yra patvirtinti aplinkos apsaugos kriterijai. Pasak Aplinkos ministerijos, aiškinamasis elektrotechnikos ir elektronikos gaminių [terminų žodynas](#) apibrėžia, kad elektrinė medicinos įranga yra elektrinė įranga ligai diagnozuoti, pacientui gydyti arba stebėti, sužeidimui ar negaliai kompensuoti. Aplinkosauginiai reikalavimai gali būti nustatomi pagal [AM įsakymu](#) patvirtinto tvarkos aprašo 4.4 papunktį. Šiuo konkrečiu atveju nustatydami žaliuosius reikalavimus siekėme įtvirtinti aplinkosauginį principą „4.4.4 prekė yra tvirta, ilgaamžė, funkcionali, ji ar jos sudedamosios dalys tinkamos naudoti daug kartų ir (ar) lengvai pataisomos ir (ar) pakeičiamos“ ir nustatėme aplinkosauginį reikalavimą „Galimybė įsigyti

originalių arba joms lygiaverčių atsarginių dalių per garantinį įrangos naudojimo laikotarpį ir bent 5 metus po garantinio laikotarpio“.

Jūsų žiniomis, ar sveikatos srities pirkimų prekės gali būti ženklinamos I tipo ekologiniu ženklu? Jeigu taip, ar turite CPO LT moduluose prekių, kurios turi šį I tipo ekologinį ženklą?

CPO LT nuolat gilinasi į ekologinių ženklų rinką, analizuoja kiekvieno jų reikalavimus bei pritaikomumą. Sveikatos srities prekių, kurios būtų pažymėtos I tipo ekologiniu ženklu, yra labai mažai. CPO LT praktika rodo, kad kol kas tuose pirkimuose, kuriuose taikomas kainos vertinimo kriterijus, mažai tikėtina, kad rasime prekių, pažymėtų I tipo ekologiniu ženklu, nes toks ženkinimas išbrangina prekę ir ji nebegali konkuruoti su pigiomis prekėmis iš trečiųjų šalių. Todėl sveikatos srities pirkimuose yra labai ribotos galimybės taikyti reikalavimą prekėms būti paženklintoms I tipo ekologiniu ženklu, o neretais atvejais – tai visiškai nepritaikoma.

Kokių patarimų turėtumėte pirkimo vykdytojams siekiant pritaikyti [AM įsakymu](#) patvirtintus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus pirkimo objektui?

Pirmiausia vertėtų atidžiai peržiūrėti ir išanalizuoti [AM įsakyme](#) pateikiamą produktų sąrašą. Susipažinus su juo pasvarstyti ir patiems atsakyti į klausimą, koks galėtų būti žaliojo pirkimo objektas. Galbūt tai energiją taupantys kompiuteriai, o gal mažai energijos naudojantys pastatai, perdirbtas popierius arba valymo paslaugos, teikiamos naudojant ekologiškus produktus. Jeigu ketinama įsigyti transporto priemonę, galbūt yra galimybė įsigyti elektrinę, hibridinę arba mažiau taršią transporto priemonę. O galbūt įsigyti elektros energiją, gaminamą tik iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių? Jei į šiuos klausimus atsakymai yra „taip“, reikalinga tolesnė [AM įsakymo](#) analizė. [AM įsakyme](#) tam tikroms produktų grupėms yra nustatyti minimalūs ir išplėstiniai aplinkos apsaugos kriterijai. Minimalūs kriterijai yra privalomi, o išplėstiniai – taikomi pasirinktinai. Kadangi CPO LT sveikatos srities pirkimų skyrius vykdo pirkimus asmens sveikatos priežiūros įstaigų poreikiams patenkinti, labiausiai aktuali 30-oji produktų sąrašo dalis: „Medicininė elektros ir elektroninė įranga“. Pirkimas laikomas žaliuoju pirkimu, kai: rengiant technines specifikacijas ir

(ar) nustatant minimalius tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus ar kvalifikacinės atrankos kriterijus ir (ar) nustatant pasiūlymų vertinimo kriterijus ir (ar) nustatant pirkimo sutarties vykdymo sąlygas. Tad pirkimo vykdytojai konkrečiame pirkime turi nustatyti, kuri dalis kriterijų bus nustatomi kaip techninės specifikacijos reikalavimai, o kuri – kaip tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai, pasiūlymų vertinimo kriterijai. Tam tikri reikalavimai gali būti formuojami ir kaip sutarties vykdymo sąlygos, jie yra nukreipti į ateitį, o atitinkamų dokumentų pateikimas ir jų pateikimo laikas apibrėžiamas sutarties sąlygose. Atsakymai į šiuos ir panašius klausimus randami tik išsamiai išanalizavus pirkimo objektą ir kiekvieno iš taikomų kriterijų svarbą konkrečiame pirkime.

Rengiant savarankiškai nustatomus aplinkos apsaugos kriterijus, siūlome įvertinti ne tik patį pirkimo objektą, pačią įrangą, tačiau ir jos naudojimo vietą, paskirtį, veiklos procesus. Pavyzdžiui, įrangos veikimo ir naudojimo eigą būtina vertinti elektros energijos naudojimo mažinimo aspektus. Tam reikėtų įvertinti pirkimo vykdytojo individualius poreikius, pvz. naudojimo

dažnumą, tyrimų pobūdį ir pan., bei pasiūlyti geriausius įrangos energijos vartojimo parametrus. Tiekėjas turi pateikti rekomendaciją, atsižvelgdamas į tai, ar po kiekvienos paciento patikros ar tyrimo įrangą reikia pilnai išjungti, ar tai būtina atlikti tik esant tam tikram laiko tarpui tarp jos naudojimo. Kitaip tariant, tiekėjas, atsižvelgiant į pirkimo objekto veiklos specifiką, turi pasiūlyti įrangą, naudojančią kuo mažiau elektros energijos, ir (ar) elektros energijos vartojimo efektyvumo priemones.

Žalumas perkant kasdienei įstaigos veiklai būtinus produktus CPO LT Biuro ir veiklos aptarnavimo srities pirkimų skyrius

Biuro ir veiklos aptarnavimo skyriaus laukia nemažas iššūkis iki 2023 metų pradžios „pažalinti“ visus turimus modulius. Kiekvieno modulio atnaujinimas yra ilgas procesas, nes neužtenka tiesiog spustelti vieną mygtuką, kad viskas taptų žalia. Prieš atnaujinant modulius vykdome rinkos analizę, apklausas, taip pat elektroniniu paštu ir CVP IS priemonėmis informuojame katalogo naudotojus apie būsimus pasikeitimus, informacija pateikiame ir renginių metu. Bendraujame ne tik su

„Prisidedame prie ambicingo Lietuvos žalumo tikslo.“

CPO LT Biuro ir veiklos aptarnavimo srities pirkimų skyriaus vadovė Aušra Krasnickaitė.

tiekėjais ir pirkimų vykdytojais, bet ir su viešųjų pirkimų politiką formuojančiomis institucijomis.

Ar vykdomos rinkos konsultacijos pasiteisina nustatant žaliuosius reikalavimus? Ar verslas aktyviai dalyvauja rinkos konsultacijose?

CPO LT Biuro ir veiklos aptarnavimo srities pirkimų moduliai jau yra sukurti ir veikiantys, todėl nėra taip, kad viską pradėdame nuo nulio. Dar iki rinkos konsultacijų tiekėjus bandome pasiekti visais

įmanomais būdais – tiek telefoniniais pokalbiais, bendraudami elektroniniu paštu bei analizuodami jų tinklalapiuose skelbiamą informaciją. Katalogo naudotojus Informuojame apie jau veikiančių modulių pakeitimus iš anksto, pirkimo dokumentuose (dažniausiai techninėse specifikacijose arba sutarties sąlygose) pažymėdami ir paryškindami tas vietas, kurias yra siūloma pakeisti. Prieš atnaujinant modulius vykdomos rinkos konsultacijos, kurių metu tiekėjai susipažįsta su siūlomais pakeitimais. Laukiame tiekėjų nuomonės ir visada tikimės aktyvaus dalyvavimo. Deja, tas aktyvumas dažnai pasireiškia tik klausimu – „O kas man pasikeis?“. Pavyzdžiui, dalis paslaugų modulių buvo atnaujinami sutarties sąlygas papildant aplinkosauginiais reikalavimais. Vienas kitas tiekėjas pasiteiravo, kas konkrečiai jam keisis, kokios įtakos tai gali turėti jo veiklai, tačiau konkrečių aplinkosauginių siūlymų patys tiekėjai nepateikė. Kartais atrodo, kad, atnaujinant ir perskelbiant veikiančius modulius, rinkos konsultacija labiau tampa informacijos pateikimo kanalu. Nepaisant to, rinkos konsultacijos išlieka labai svarbios siekiant suvokti, kaip rinka yra pasiruošusi CPO LT modulių žalinimui. Norime iš anksto numatyti, ar taikant konkrečius aplinkosauginius reikalavimus nesusidarys tokia situacija, kad, kai vienoje ar kitoje prekių ar paslaugų rinkoje neliks tiekėjų.

Kai pirkimo objektas nėra įtrauktas į Produktų sąrašą, kaip rinkos konsultacijos padeda nustatyti aplinkos apsaugos kriterijus konkrečiam produktui?

Informacinių technologijų (toliau – IT) srityje rinkos konsultacijos visada vykdomos dėl prekių ir paslaugų, kurios nėra įtrauktos į [AM įsakymu patvirtintą Produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašą](#) (toliau – Produktų sąrašas) ir kurioms nėra nustatytų aplinkos apsaugos kriterijų. Tačiau, kad ir kaip tos rinkos konsultacijos viešinamos, tiekėjų reakcija yra pakankamai vangė. IT pirkimų grupė vykdė konsultacijas dėl fiksuoto ryšio, dėl interneto paslaugų, dėl judraus ryšio. Patys ieškojome ryšio su tiekėjais, klausėme jų, o kokius žaliuosius reikalavimus jie siūlytų naudoti. Tebuvo pasiūlyta reikalauti aplinkos apsaugos vadybos sistemos pagal standartą LST EN ISO 14001 arba Europos Sąjungos aplinkosaugos vadybos ir audito atsisakyti nebūtino dokumentų spausdinimo ir kopijavimo. Žalinant kai kurias kitas paslaugas

sistemos (EMAS) standartą bei nurodyti reikalavimą, kad tiekėjas paslaugų teikimui naudotų tik elektros energiją, išgaunamą iš atsinaujinančių, ekologiškų energijos išteklių.

Rinkos konsultacija buvo pakankamai efektyvi, kuriant lengvųjų automobilių pirkimo dinaminę pirkimo sistemą. Tiekėjai buvo aktyvūs ir geranoriški, todėl dar 2021 metais buvo sukurtos 4 naujos elektromobilių specifikacijos ir atnaujintas automobilių modulis.

Nors maisto produktams yra nustatyti minimalūs aplinkos apsaugos kriterijai, tačiau šiame modulyje su technine specifikacija dirbama nuolat. Rinka labai aktyviai informuoja apie pasikeitimus. Bendraujama tiek su tiekėjais, tiek su pirkimų vykdytojais, abi pusės aktyviai teikia siūlymus. Nors ekologiški maisto produktai buvo visad CPO LT modulyje, tačiau 2021 metais padidėjo jų paklausa.

Kokie savarankiškai nustatomi aplinkosauginiai kriterijai yra pritaikomi Jūsų kuriamuose moduluose?

Valymo paslaugoms CPO LT taiko [AM įsakymu](#) patvirtintus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus. Visoms kitoms paslaugoms, tokioms kaip vertimo paslaugos, finansinio audito paslaugos, kilimėlių nuoma ir keitimas, transporto draudimo paslaugos ir pan., buvo labai sudėtinga taikyti žaliuosius reikalavimus, nes jos savo turiniu ir rezultatu tiesiogiai neprisideda prie aplinkos taršos ar klimato kaitos. Pasinaudodami [AM įsakymo](#) principais nustatėme aplinkosauginius reikalavimus sutarties vykdymui. Pavyzdžiui, įtraukėme reikalavimą nenaudoti popieriaus, o jei jau jis turi būti naudojamas, tai turi atitikti [AM įsakymu](#) popieriui patvirtintus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus.

Paslaugų pirkimuose pirma idėja buvo taikyti aplinkos apsaugos vadybos sistemų reikalavimus, t. y. LST EN ISO 14001 standartą arba Europos Sąjungos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemą (EMAS), ar kitus aplinkos apsaugos vadybos standartus. Tačiau ištyrus rinką, tiekėjų galimybes, supratome, kad tik maža dalis Lietuvos tiekėjų šiuo metu savo veikloje taiko aplinkos apsaugos vadybos sistemų reikalavimus. Todėl orientavomės į tiekėjo įsipareigojimus vykdant sutartį laikytis aplinkosauginių reikalavimų: nenaudoti popieriaus, visus sutarties vykdymui būtinus dokumentus teikti tik elektroniniu būdu, (kurjerių paslaugos, kilimėlių keitimo paslaugos) numatytos tokios aplinkosauginės priemonės:

pagal galimybes netaršių transporto priemonių pasirinkimas, paslaugą teikti rinktis arčiausiai paslaugų teikimo vietos esantį specialistą, optimaliai planuoti maršruto pasirinkimą.

Kol kas nesame atnaujinę visų modulių, dar vis ieškome geriausių sprendimų. Sunku kartais įžvelgti, kuo tam tikros paslaugos yra taršios, nedraugiškos aplinkai. Pavyzdžiui, CPO LT kataloge yra modulis „Programinės įrangos nuoma“. Tai yra prekės, tačiau šios prekės perduodamos elektroniniu paštu (nėra jokių pristatymų automobiliu, jokių pakuočių), programinės įrangos paketai – tarsi savaime žalias produktas. Buvo tiekėjo siūlymas įtraukti reikalavimą, jog tiekėjas deklaruoja, kad visą elektros energiją savo vykdomai veiklai perka iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Tačiau sunku būtų užtikrinti konkurenciją, nes kol kas tik nedidelė dalis tiekėjų savo veikloje naudoja energiją iš atsinaujinančių šaltinių.

Kokių patarimų turėtumėte pirkimų vykdytojams, kad jiems būtų lengviau nustatyti žaliuosius reikalavimus?

Siūlome atsipalaiduoti ir pažvelgti naujai bei pavartyti Europos Komisijos leidinį „[Pirmenybė žaliajam pirkimui!](#)“ – tokį patarimą VŠĮ CPO LT Biuro ir veiklos aptarnavimo srities pirkimų skyriaus darbuotojai teikia pirkimų vykdytojams. Minėtame leidinyje kiekvienas pirkimų specialistas gali surasti jam patinkančią idėją, įžvalgą ar net jau

suformuluotą reikalavimą. Kitas patarimas - bendrauti su politiką formuojančiomis institucijomis ir tam tikrą veiklą reguliuojančiomis įstaigomis, kad žinoti apie būsimus pokyčius. Žinoma, vykdyti rinkos konsultacijos ir rinkos tyrimus, įsivaizduoti ne tik konkrečią prekę ir paslaugą, bet ir kokiame procese ta prekė bus naudojama, kaip ji bus pristatyta, kas ir kaip dalyvaus sutarties vykdymo procese. Svarbu išanalizuoti esamus ženklus ant pakuočių ir išsiaiškinti, ką jie reiškia ir kodėl jie yra būtent tokie. Taip pat nepamiršti įvertinti atliekų rūšiavimo galimybių, utilizavimo, ilgaamžiškumo ir pan., pasvarstyti, kokios idėjos yra šiuo metu yra įgyvendinamos, pritaikomos bei patikrinamos. Žalinimo idėjos ir galimybės yra aplink mus, tereikia tik plačiai atsimerkti ir norėti jomis pasinaudoti.

Statybos srities pirkimų žalinimas: iššūkiai ir geroji praktika CPO LT Statybų srities pirkimų skyrius

Statybų srities pirkimų skyrius, žalindamas katalogo pirkimus, iš esmės susiduria su panašiais iššūkiais, kaip ir kiti CPO LT kolegos, nors tenka spręsti ir tam tikras problemas, su kuriomis

„Statinių statyba (rekonstrukcija) yra nuoseklus, kompleksinis ir sudėtingas procesas. Galutinio rezultato žalumas ir tvarumas labiausiai priklauso nuo pradinės statybų proceso stadijos – projektavimo užduoties.“

CPO LT Statybų srities pirkimų skyriaus vadovas Mindaugas Žiukas

nesusiduriama centralizuojant kitus objektus. Statinių statyba (rekonstrukcija) yra nuoseklus, kompleksinis ir sudėtingas procesas, kuriam įgyvendinti reikia įvykdyti net keletą viešųjų

pirkimų. Aplinkos apsaugos kriterijai gali būti nustatomi kvalifikacijos reikalavimuose, pasiūlymų vertinimo tvarkoje, techninėje specifikacijoje ar sutarties nuostatose, todėl konkretaus pirkimo atveju svarbu, kad specialistai, atsakingi už konkrečios pirkimo dalies parengimą, į pirkimo sąlygas įtrauktų bei tarpusavyje suderintų pirkime taikomus žaliuosius kriterijus.

Katalogo pirkimus galime dalinti į dvi rūšis: viena – pirkimai, kurių objektas standartizuotas ir gali būti aprašytas bei pilna techninė specifikacija paskelbta iš anksto, antra – pirkimai kuriuose nustatyti tik bendri pirkimo objekto reikalavimai, o užsakovai, vykdydami konkretų pirkimą juos detalizuoja individualiai ir pateikia techninę specifikaciją pagal savo poreikius.

Pirmuoju atveju, visus žaliąjį pirkimo kriterijus nustato CPO LT dinaminės pirkimų sistemos (DPS) pirkimo dokumentuose ir visi jie yra žinomi iš anksto. Tokio pirkimo pavyzdys Statybų srities pirkimų skyriaus kuruojamuose CPO LT katalogo moduluose būtų Saulės elektrinių pirkimai, kuriuose žalieji kriterijai iš anksto nustatyti techninėje specifikacijoje ir vertinimo tvarkoje. Kurdami pirkimą dėl šių reikalavimų konsultavomės su VPT, APVA, Aplinkos ministerija ir, žinoma, su rinka.

Tais atvejais, kai negalima iš anksto pateikti detalios techninės specifikacijos, o kataloge nurodomi tik bendriniai reikalavimai pirkimo objektui, DPS sąlygose Tiekėjams (jų kvalifikacijai) nustatomi taikomi aplinkos apsaugos kriterijai (pvz., turėti įdiegtą aplinkos apsaugos vadybos sistemą pagal standartą LST EN ISO 14001 arba Europos Sąjungos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) standartą). Objekto detales techninę specifikaciją (projektavimo užduotį, projektą) pateikia perkančiosios organizacijos – užsakovai, todėl tam, kad konkretus pirkimas taptų žaliuoju, į pateikiamus pirkimui dokumentus jie turėtų įkomponuoti AM įsakyme nustatytus minimalius ir (ar) išplėstinius aplinkos apsaugos kriterijus (pvz., projektavimo užduotyje – reikalavimus medžiagoms, dangoms, įrangai ir įrengimams) nustatytus AM įsakyme. Šiuo atveju, konkretaus pirkimo realus žalinimas priklauso ne tik nuo CPO LT parengtų pirkimo sąlygų ir nustatytų kriterijų tiekėjams, bet ir nuo perkančiosios organizacijos pateiktos detalios techninės specifikacijos.

Vykdamas statinio statybą (rekonstrukciją) galutinio rezultato žalumas ir tvarumas labiausiai priklauso nuo pradinės statybų proceso stadijos – projektavimo užduoties, t. y. kokie reikalavimai ir tikslai bus keliami projektuotojui, projektuojančiam konkretų objektą (pvz. pastatas turi būti sertifikuojamas pagal BREEAM/LEED ar kt. tvarumo standartus). Užsakovas taip pat turėtų jau šiame etape apsispręsti dėl statinio informacinio modeliavimo (BIM) technologijų ir metodų naudojimo viso statybos proceso metu. Mūsų nuomone, tai viena iš statybų žalinimo priemonių, kadangi sutaupomas ne tik popierius, bet ir žymiai palengvėja bei supaprastėja komunikacija tarp statybų dalyvių. Be kita ko, statinio informacinis modeliavimas yra svarbus ir statinio eksploatacijos metu (pvz. įtraukiamas laiko modelis: gedimams, nusidėvėjimui, remontui ir t.t.)

Kaip gerąją praktiką taikant aplinkos apsaugos kriterijus perkančiųjų organizacijų ir perkančiųjų subjektų įsigyjamos prekės, paslaugoms ar darbams, galima įvardinti CPO LT atliktus nutolusių saulės elektrinių ir saulės elektrinių įrengiamų ant pastatų stogų ar žemės pirkimus, kuriuose nustatyti reikalavimai, atitinkantys aplinkos apsaugos principus, t. y. keliami minimalūs reikalavimai įrangos ilgaamžiškumui ir efektyvumui, o tiekėjų siūlomi parametrai viršijantys minimaliuosius papildomai vertinami, suteikiant jiems naudingumo balus, taip pat vertinama ne elektrinės įrengimo kaina, o 1 kW elektros energijos gamybos kaina, t. y. pasiūlymo kainos ir įsipareigojamo pagaminti elektros energijos kiekio santykis. Šie pirkimai ir vertinimo tvarka, atitinkanti aplinkos apsaugos kriterijus, tapo pavyzdiniais ir kitoms perkančiosioms organizacijoms, dėl įvairių priežasčių įsigyjantioms saulės elektrines ne per CPO LT katalogą.

Iš nenaudotinių pavyzdžių paminėtinas atvejis, kai perkančioji organizacija ketino vertinimo tvarkoje skirti papildomus naudingumo balus už didesnę nei projekte numatyta langų šiluminę varžą. Tačiau toks savarankiškas reikalavimas realaus efekto (naudos) neduotų, nes langų šiluminė varža turi būti derinama su kitų pastato konstrukcijų šilumos varžomis. Atskiro pastato elemento didesnė šilumos varža realaus efekto pastato energiniam naudingumui neduotų.